

Pri nas na kmetih higijena ni posebno na dobrem glasu; tujci sicer hvalijo snaznost naših domov in našega ljudstva, toda te ne moremo primerjati z ono v starih časih. Higijena se je začejala takrat pri telesu. Gostu je ponudil stari Grk najprej kopel in šele po kopeli ga je vprašal po imenu. Ko je Cezar načeloval rimskemu cesarstvu, je bilo v Rimu nad 800 javnih kopališč. Telesna snaznost je bila in ostane podlaga higijeni sploh; zaradi tega bi zaslužila „osebna higijena“ prvo mesto. Knjižica daje toliko nasvetov glede selskih stanovanj, glede javne in osebne higijene, glede nevarnosti, ki groze človeku od živalskih bolezni, da jo bo vsak s pridom vzel v roke in jo zadovoljen odložil.

Dr. J. Demšar.

Umetniška poročila.

Jubilejska umetniška razstava v Jakopičevem paviljonu v Ljubljani. V Ljubljani še nismo imeli razstave, ki bi bila tako zanimiva in tako poučna kakor je 17. oktobra t. l. otvorjena jubilejska razstava. Dosedanje so se namreč omejevale le na manjši krog umetnikov ter bolj ali manj zrcalile samo gotovo umetniško strujo ali orientirale samo kratko dobo, ta pa obsega dolgo in, kakor je videti, z odličnim napredovanjem blagoslovljeno dobo od l. 1830. do danes; uči torej, kako je na slovenski zemlji živela upodablajoča umetnost v onih letih, ko je živel in to zemljo vladal cesar Franc Jožef I. Preko 250 umetnin, ustvarjenih od nekaj nad 50 različnih slikarjev in kiparjev, nam kaže, da se v tej dobi upodablajoča umetnost pri nas ni razvijala organsko, ampak se je pojavljala skokoma: vzklila je, vzcvetela, pa zopet uvenila, da na drugem koncu požene nov in povsem drugačen cvet. To dejstvo je zanimivo in značilno, kakor je zanimivo in značilno, da so skoro vsi boljši slikarji ali Gorenjci ali iz Ljubljanskega okraja, Dolenjcev in Notranjcev pa je le neznatno število.

Ob početku imenovane dobe označuje domače slikarstvo Lajerjeva šola, ki je imela svoje središče v Kranju. Iz Lajerjeve šole so izšli slikarji Juri Tavčar, A. Wissiak (Bizjak), Egartner i. dr., ki pa ne segajo nad diletantsko črto. Na polju slikarstva je torej ob početku naše dobe vladala precejšnja puščoba. Edini, ki se je povzpел nad srednjo mero, je Kamnogoričan Matevž Langus (1792—1855). Vzgojil je tudi precejšnje število učencev. Josipina Strusova, Amalija Oblakova, omož. Hermannsthal, Henrika Langus, Janez Gosar so med njimi najboljši. Neodvisni od teh so bili Anton Hayne iz Kranja, Mihael Stroj iz Kranja, Juri Jurčič iz Škofje Loke, Čeh Pavel pl. Künl in njegova hči Ida in pa Nemec iz Salzburga von Kurz zu Thurn und Goldenstein. Ženijalne glave med temi slikarji ni nobene, iz sebe ustvarjati ne znajo, tesno se oklepajo italijanskih klasičnih vzorov. Ker jim ni bila dana prava umetniška notranja sila, njih podobe večjidel ne morejo ogrevati. Prištevamo jih klasicistom. — Novo ero je pri nas začel Dolenjec Janez Wolf (1825—1884). Odpovedal se je slepemu posnemanju italijanskih mojstrov in prvi svobodno ustvarjal iz sebe samega, lepoto išoč edino le v svoji lastni domišljiji in v naravi. Tako je Janez Wolf ustanovil strujo romantikov in nam vzgojil brata Janeza in Jurja Šubica, Simona Ogrina in Ljud. Grilca.

Ta struja, zlasti pa brata Šubica, nam je ustvarila mnogo večno lepih umotvorov. Odslej so naši slikarji zajemali iz samega sebe in lepoto iskali v sebi, v lastni domišljiji in zunaj sebe kjerkoli. Kmalu so se ločili v dve struji: v romantike, ki so najbolj zajemali iz svoje domišljije, in pa v realiste, ki so slikali po naravi ali pa snov zajemali iz vsakdanjega življenja. Med realiste je šel tudi Juri Šubic. Znamenit pojav med realisti je doslej precej neznani Jož. Petkovšek z Verda pri Vrhniki, ki je prvi zajemal snov iz domačega življenja kranjskega kmeta in se pečal z vprašanjem, kako slikati notranjščino sob. Škoda, da je tako zgodaj umrl. Prof. Franke je v portret zanesel eleganco in duševnost, Anton Karinger, lirik in romantik skozinskoz, je bil ves zaljubljen v lepoto bleščečih barv, prof. Globočnik je spretno slikal zlasti portrete, diletant Pustavrh pa je študiral vprašanje Rembrandtove razsvetljave. Med tujci je imenovati Korošca M. Pernharta, ki je slikal panorame. Tako je torej ta doba romanticizma in realizma donesla živahno gibanje na polju slikarstva. Dočim prejšnja doba sploh ni mogla pokazati niti enega kiparja, se v tej pred Murniki, Vurniki i. dr. odlikuje Franc Ks. Zajec, oče stvaritelja Prešernovega spomenika. Očitno je torej, da je umetnost te dobe na neprimerno višji stopnji razvitka nego prejšnje. Specifično kranjskega ima pa na sebi še malo. — V Ažbetovem ateljeju v Monakovem, pa brez njegovega sodelovanja, se je končno krog leta 1895. porodila najmlajša domača umetnost, katere poglavitni reprezentanti so Vesel, Jakopič, Jama, Grohar in Strnen. Nezadovoljni s tedanjim stanjem domače umetnosti so ti mladi ljudje iskali pota, kako bi se umetnost poživila. Prišlo jim je na um, da nikakor ni treba, da bi umetnik zajemal iz svoje domišljije in naravo korigiral, prav kakor da v njej sami ni dovolj lepote. Šli so v naravo iskat lepote. In našli so jo v krajini. Ker pa se krajina izpreminja od hipa do hipa, prav kakor se od hipa do hipa izpreminja razsvetljava, je bilo treba to, kar se je pokazalo očesu, ujeti na platno hitro, s par točnimi potezi: tako je pri nas povsem neodvisno od francoskih modernistov dozorela umetnost impresionizma, ki si je v tujini priborila priznanje resnične umetnosti; tej ni odrekati pristno kranjske duše. Iz proste narave se naši impresionisti radi vračajo v sobo in študirajo njeno hipno razsvetlavo, pečajo se z interijerjem. Poleg tega impresionizma pa imamo v novejši dobi še pripadnike starejših slikarskih šol, tako da naši najmlajši umetniki nikakor niso enotna „šola“, ampak pisana družba. Prevladuje pa modernizem. Ne da bi se spuščal v podrobnosti, naj navedem edinole ona imena iz te najnovejše dobe, ki so na tej razstavi: Guštinčič, Magolič st., Magolič ml., Mysz, Stöhr, Šantel, Škof, Vavpotič, Werner, Zupan, Zupanec, Žmitek. — Nekaj med njimi je diletantov. Mnogo dobrih imen pogrešamo. — Kiparstvo je v tej dobi zaslovelo po Bernekerju; ponaša se s Peruzzijem, Zajcem, imenovati je Bizjaka in Žniderja. — Kakor kaže ta kratki pregled, se sme naša domača umetnost z zadovoljstvom ozreti na pot, ki jo je prehodila v jubilejni dobi 80 let. Odpira pa se ji tudi mnogo obetajoča perspektiva v bodočnost. — G. Jakopiču gre topla zahvala, ker nam je omogočil, utrditi si to prepričanje pred pričami naše umetniške prošlosti in sedanjosti samimi.

Fr. Kobal.